

Гаценко І. О.

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ЗАГАДКА ЯК ТИП ТЕКСТУ

Статтю присвячено загадці як типу тексту. Загадка зустрічається практично в усіх культурних традиціях. Вона посідає важливе місце у культурі народу, до якого належить, виступаючи відображенням картини світу цього народу, а також сприяючи реалізації інтегративної та інформаційної функції культури. Виникнення загадки пов'язане із давніми ритуалами, обрядами та міфологічними віруваннями. Крім того, загадку можна зустріти у священних текстах, пророкуваннях, казках, піснях. У статті виявлено специфіку жанру, його взаємозв'язок із іншими фольклорними жанрами, проаналізовано природу мовного жанру загадки як складника дискурсу, розглянуто особливості функціонування мовного жанру загадки у різних типах дискурсу. Проаналізовано прагматичний потенціал загадок, описано ієрархічні властивості тексту. Особливу увагу приділено трансформації жанру народної загадки. У статті акцентовано увагу на те, що цей мовний жанр є принципово діалогічним, він існує як зафіксований мовний акт, у котрому реально наявні адресант і адресат. Доведено, що у тексті загадки наявними є найдавніші зв'язки у вербальному кодуванні навколишнього світу, що виявляється в існуванні ядерних співвідношень, які повторюються із тексту до тексту. Наголошено, що, виступаючи жанром, який вимагає від адресата певного знання традиційної картини світу, загадка демонструє свою жанрову картину, що презентується певними особливостями тексту. У дослідженні також розглянуто особливості синтаксичних конструкцій народних загадок. Проведений короткий аналіз відкриває можливості для подальшого розгляду цієї проблеми, оскільки лінгвістичний аспект дослідження народних загадок потребує подальшого вивчення.

Основними висновками проведеного дослідження є те, що в українських народних загадках задля досягнення лаконічності та стислості викладу думки, зображення предмета чи явища, що загадується, широко застосовуються односкладові синтаксичні конструкції, метою висловлювання яких найчастіше є запитальні чи оповідальні речення. Крім того, трапляються загадки зі складною синтаксичною структурою. У статті доведено, що, з одного боку, текст загадки, як і всі фольклорні жанри, є відкритою структурою, з іншого – він має всі ознаки «законсервованого» тексту (ритм, рима тощо).

Ключові слова: загадка, мовний жанр, дискурс, мовний акт, комунікація, адресант, адресат.

Постановка проблеми. Загадка – один із найдавніших малих жанрів слов'янського фольклору. Більшість дослідників дотримуються думки про зв'язок походження загадок із релігійними віруваннями. А.Н. Журинський стверджує, що «загадка використовувалася в архаїчних суспільствах як частина культового обряду і засіб передачі сакрального знання» [5, с. 3]. За всієї очевидності загадки як жанру українського фольклору і стійкого елемента традиційної культури слід констатувати, що мова загадки рідко ставала спеціальним предметом лінгвістичного дослідження, хоча філологами вивчалася поетика української загадки, її структура і типологія.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз уже наявних праць найвідоміших науковців, які вивчали різні аспекти загадки.

Початок вивчення загадки у мовознавстві пов'язують із ХІХ століттям. За порівняно короткий період дослідження цього жанру можна виділити два основних періоди – філологічний (друга половина ХІХ – перша половина ХХ століття) та етнолінгвістичний, або антропологічний (із другої половини ХХ століття – донині).

Початком вивчення загадки можна вважати запропоноване Аристотелем визначення. На його думку, сутність загадки полягає в тому, щоб, говорячи про дійсне і справжнє, поєднати його із неможливим. За допомогою поєднання загальноживаних слів, як стверджує автор, цього зробити не можна, а за допомогою метафор – можна, наприклад: «Чоловіка я бачив, який вогнем припаяв мідь до людини» тощо [1, с. 1 099].

Водночас в етнолінгвістиці об'єктом вивчення є загадка, яку розуміють як текст культури, а також

принципи її вживання. Загадка і розгадка – це знання, що передаються від покоління до покоління [10, с. 40]. Особливу увагу приділяють питально-відповідній формі загадки, її метафоричності, неповноті опису задуманого денотата.

Аналіз досліджень. У вітчизняній філології значний внесок у проблему вивчення загадок зробили такі дослідники, як І. Франко, М. Рибникова, І. Колесницька, В. Анікін, В. Митрофанова, П. Попов, І. Березовський, З. Лановик, М. Лановик, М. Мельц, В. Митрофанова, І. Мокієнко, М. Пазяк, П. Попова, М. Рибникова, В. Топоров, Б. Успенський, Г. Шаповалова.

Серед зарубіжних авторів, чії праці присвячені вивченню загадок, виділяються Е. Кьонгес-Маранді, Р. Петш, А. Тейлор, Р. Джордж і А. Дандес, Т. Грін і В. Пепічелло, І. Хемнетт, Ч. Скотт, Р.Д. Абрахамс та інші.

Виклад основного матеріалу. Насамперед слід відзначити особливий внесок у вивчення загадки укладачів відповідних збірників. Зокрема, найвідомішими та об'ємними збірниками українських загадок можна назвати видання, укладені М. Зіронькою «Українські приказки та загадки» (Київ, 1908), А. Онищуком «350 загадок молодим і старим на забаву» (Коломия, 1911), І.П. Березовським «Українські народні загадки» (1962).

В основі більшості розглянутих збірок лежить тематичний спосіб укладання. Зокрема, у збірнику І.П. Березовського «Українські народні загадки» зібрані загадки за такими тематичними групами: житло, світло, внутрішнє оздоблення, домашнє господарство (начиння і посуд), їжа і напої, рукоділля, одяг і прикраси; двір, город і сад, домашні тварини, землеробські роботи; світ тварин (звірі, птахи, риби, плазуни та інше); людина і будова її тіла; земля і небо, явища природи (погода); поняття про час, життя, смерть, душу та інше; віра, обряди. Однак автор зазначає, що під час групування загадок за темами не всі із них знайшли своє місце у розділах збірника.

Інший спосіб організації загадок представлений у роботі британського мовознавця А. Тейлора, який ставить на перше місце не задуманий денотат, а образний компонент загадки. Зокрема, у дослідженні А. Тейлора загадки подані за такими розділами: порівняння із живими істотами, порівняння із твариною, порівняння із кількома тваринами, порівняння із людиною, порівняння із кількома людьми, порівняння із рослинами, порівняння із неживими предметами, порівняння із кількома різними об'єктами, порівняння із кількома об'єктами за формою або за формою і функцією,

порівняння із декількома об'єктами за кольором, порівняння із декількома об'єктами за дією.

Значення збірок загадок, подібних за принципом до зазначених вище, важко переоцінити, оскільки вони вміщують «загадкові» тексти, що відтворюють картину світу народів, яким належать, і містять матеріал для подальших досліджень. Науковці, які зверталися до жанру загадки, намагаються встановити «справжні» / «несправжні» загадки, реконструювати «загадковий» прототекст. Водночас важливу роль відіграє поділ на народну і літературну загадку. До «істинної» загадки зазвичай відносять саме народну. У своїх працях, присвячених загадці, вітчизняні та зарубіжні автори виходять із того, що текст загадки передбачає наявність питання-загадки і відповіді-розгадки. Вони приділяють особливу увагу описовій частині-питанню, а також намагаються простежити зв'язок задуманого предмета, явища або дії із тим, як це представлено у тексті загадки.

Цікавою є думка російського мовознавця В.Н. Топорова, який розглядає загадку як явище культурно-мовне і стверджує, що її слід вивчати, беручи до уваги те, що вихідний локус є текстом, який розуміється як ціле, а «окрема загадка – не більше, ніж віддалена від сакрального цілого тіла його профанізована частина» [11, с. 472]. «Загадковий» текст, основною особливістю якого є метафоричність, автор відносить до текстів із чітко вираженою формальною специфікою. Загадка, за В.Н. Топоровим, має питально-відповідний характер, її основу становить саме питання. Автор виділяє два основних типи загадок, виходячи зі зв'язку питання і відповіді: у першому типі питання може мати більше однієї відповіді, кожна з яких визнається правильною, а у другому – той, хто загадує, веде, на думку автора, свідомо заплановану гру, припускаючи спростування найбільш очевидного для того, хто розгадує, а саме відповіді. Особливість мови тексту загадки, згідно з В.М. Топоровим, полягає у своєрідності розподілу стандартних елементів мови, а також у наявності загадкового елемента.

Для загадки також характерна сукупність часто повторюваних елементів, які мають віршовано-поетичну природу, ритм і риму. Акцентуаційність лексичного, лексико-морфологічного повтору виступає своєрідним пусковим механізмом розгортання паралелістичних конструкцій різної структурної організації: *Із премудрої птаці печені не спечеш, А із премудрого цвіту вінка не сплетеш (бджола, житній цвіт)* [9, с. 43].

Ю.І. Левін дає визначення загадки із погляду на семантику, називаючи загадку текстом, денотатом

якого служить деякий об'єкт, у самому тексті явно не названий і не досить описаний. Водночас автор відзначає, що обов'язковою функцією тексту загадки є спонукання адресата назвати денотат. За Ю.І. Левіним, головним принципом побудови загадки слід уважати свідому зашифрованість відношення знака до денотата [8, с. 283]. Автор, досліджуючи семантичну структуру загадки, виділяє три основних типи: «ознакові», «сегментні» і «сегментно-структурні». На думку дослідника, загадка має такі властивості, як структурність (побудована із використанням формальних семантичних механізмів) і нереалістичність (описує неможливу або несправжню ситуацію), кожна з яких і формує так званий внутрішній point. Відзначається також існування загадок, які не мають внутрішнього семантичного пуанту (point) («реалістичні» і нейтральні загадки), до яких відноситься, наприклад, загадка *Не живе, а за людиною ходить (тінь)*.

А.Н. Журицький у своїй роботі приділяє увагу властивому для будь-якої загадки ефекту обманутого очікування, що виникає через порушення ізоморфізму між вихідною і перетвореною ситуаціями. Вказану особливість дослідник зводить до двох великих груп: зміни відносин між об'єктами, що входять до вихідної ситуації, або їхніми частинами, а також зміни ситуації під час синтезу загадки [5, с. 7]. Прикладами загадок, що ілюструють зміни, є перша група: *Літом одягає, а на зиму скидає (дерево)* і друга група: *Із глибокого потоку вилетіла сорока (стрільба)*. Зміна відносин між елементами вихідної ситуації, за А.Н. Журицьким, може бути пов'язана із відчуженням об'єкта від його частини: *Зелена пташка на гілці гоїдається (манго)*; приєднанням до об'єкта частини: *Не хворіла, а білий саван оділа (зима)*; зі зміною зв'язку між елементами вихідної ситуації: *У темноті родиться, у темноті вмирає (свічка)*; зміною ролі елементів у дії та інших видів з'єднання і розділення елементів, наприклад, із інтеграцією об'єктів: *Два брата весь вік живуть, а ніколи не зійдуться (небо і земля)*. Зміна обсягу вихідної ситуації під час синтезу загадки, за А.Н. Журицьким, може бути представлена кадрюванням двобічної ситуації: *Народиться – у дві дудки грає (лоша смоче молоко кобили)*; згортанням початкової ситуації: *Нагнув дід зелененьке, розгорнув дрібненьке і вкусив (людина з'їла горох)*; пропуском прихованих елементів: *Вузьке, маленьке, на два боки іскри летять (ножівка)*; анулюванням: *Чотири братчики в один корч стріляють (корова доїться)*, одностороннім розгортанням перетвореної ситу-

ації: *Два брата Кіндрата на стіну деруться (крючки на стіні)*.

Цікавою є думка М.А. Рибникова, який у своїй праці «Загадки» пише, що загадка спрямована на те, щоб «розкрити уявлення про предмет» [10, с. 17], і наголошує на видовому, а не на родовому аспекті загадки. Зокрема, за М.А. Рибниковим, загадуються зазвичай конкретні овочі, тварини тощо, а не взагалі будь-яка тварина або овоч. Згідно із думкою автора, загадки можуть вказувати на походження предмета: *На горі гора, а в горі діра, серце з ниток, зверху вогник (свічка)*; його функції: *Сам не бачить, не чує, а всім дорогу показує (стовп)*; біографію: *Вранці на чотирьох ногах, ввечері на двох, вночі на одній (людина)*; а також зорове або слухове враження людини від предмета (*Лізу-лізу по білому залізу, на кінчику – хлоп (Рушниця)*). В основі загадки, як зазначає мовознавець, лежить метафора чи метонімія [10, с. 22].

А.В. Головачова, звертаючись до питання про прагматику загадки, порівнює її із висловлюванням, що має тільки рему, і пропонує таку семіотичну схему загадки: текст загадки, фрагмент картини світу або моделі світу, закладений у пресупозиції загадки і представлений такою схемою: $Sx - задуманий\ концепт, Rx - концептуальні,\ стереотипні\ властивості\ задуманого\ об'єкта,$ а $\Sigma Rx - сума\ концептуальних,\ стереотипних\ властивостей\ задуманого\ об'єкта$. Мовознавець виділяє чотири основних структурно-семіотичних типи загадок, ґрунтуючись на тому, що задуманий концепт репрезентується у тексті загадки через свої концептуальні властивості. До першого типу відносять загадки, в яких задуманий концепт репрезентується через свої ознаки. Дослідниця схематично зображує це як « $Sx \leftarrow MX$ », наприклад, *Упав сніг на гору, ніколи не згине (сивина)*. До другого типу автор відносить загадки, в яких задуманий концепт репрезентується через свою функцію, характерну дію. Такі загадки схематично мають вигляд $Sx \leftarrow FX$, наприклад, *Один біжить, другий лежить, а третій кланяється (Небо-зорі-місяць)*. У загадках третього типу задуманий концепт репрезентується через його об'єкти ($Sx \leftarrow Rx$), наприклад, *Два стоїть, два ходить – шкоду робить (небо, земля, вода, ніч)*. У загадках, що відносять до четвертого типу, задуманий концепт репрезентується через його зв'язок із деякими процесами, наприклад, *Хто тче без станка і рук? (Павук)* [4, с. 27].

М.Л. Ковшова досліджує ізоморфні «зрушення» між образами і денотатами у семантиці загадок та ідіом, виявляючи багато схожого у семантичній будові цих знаків [7].

До загадки зверталася більшість закордонних дослідників, аналізуючи загадки народів світу. Зокрема, С.Я. Сендерович у своїй роботі «Морфологія загадки», приділяючи значну увагу дослідженням закордонних науковців (переважно Р. Петша і А. Тейлора), намагається описати структуру «справжньої» загадки, багато в чому спираючись на праці А. Тейлора. На думку автора, загадку слід визначати не як питально-відповідну форму, а як двочленну (або біноміальну) форму висловлювання.

Відзначаючи логічну несумісність компонентів загадки, для опису логічних відносин між її частинами він пропонує використовувати термін «зіяння» (hiatus), розуміючи зіяння смислове.

У «загадковому» описі С.Я. Сендерович бачить поєднання фігуративного і буквального, що належить до характеристики «справжньої» загадки. За С.Я. Сендеровичем, спектр народної загадки є ширшим, ніж спектр загадки «справжньої». Цю думку він підкріплює прикладами народних загадок, у структурі яких відсутній буквальний компонент: *У цьому світі гірка, а на гірці травичка (людська голова)* або компонент фігуративний: *Удень – у полі, уночі – на полиці (молоко)*. С.Я. Сендерович вважає, що відносити до «справжньої» слід саме ту загадку, в якій присутні буквальний і фігуративний компоненти. Автор пояснює це тим, що така форма є «структурно повноцінною», тоді як інші – це лише її спрощені варіанти. Поява більш пізніх (спрощених) форм загадки, за С.Я. Сендеровичем, може свідчити про їхнє зникнення [11]. Рішення віднести до «справжньої» загадки складну форму автор пояснює тим, що «культурні феномени не відбуваються окремо один від одного у лінійній послідовності та під час прогресивного розвитку за збільшенням» [11, с. 77].

Фінський антрополог і фольклорист Е. Кьонгес-Маранді розуміє загадку як «структурну одиницю, що завжди складається із двох компонентів – образної частини і відгадки, обидві частини якої закодовані відповідно до жанру» [6, с. 253]. За Е. Кьонгес-Маранді, загадку слід розглядати як знак, у котрому означуване – ядро загадки, а означальне – відповідь на загадку. Позиція і дослідження цього автора зазнали значної критики із боку інших дослідників (С.Я. Сендеровича, Т.А. Гріна, У. Дж. Пепічелло та інших). Одним із основних критичних зауважень є те, що Е. Кьонгес-Маранді у своїх дослідженнях робила безуспішні спроби перенести лінгвістичну термінологію у теорію літературознавчого аналізу

метафори у загадці. Розглядаючи взаємозв'язок загадки і відгадки на матеріалі фінських загадок, вона виділяє загадки-метафори (порівняння двох різних об'єктів, схожих за формою або структурою) і загадки-парадокси (порівняння двох речей, схожих за функцією). Загадки-метафори автор визначає як об'єднання двох множин, а загадку-парадокс – як перетин двох множин [6, с. 273-275]. Дослідниця встановлює, що у загадці поєднується непоєднуване, виділяючи такі відносини між загадкою і відгадкою, як образна частина загадок – відповідь: 1) людина – предмет культури; 2) людина – рослина; 3) рослина – людина; 4) людина – свійська тварина; 5) колір – предмет культури; 6) предмет культури – предмет культури; 7) природний предмет – предмет культури; 8) людина – явище природи; 9) явище природи – предмет культури; 10) число – явище природи; 11) дика тварина – людина; 12) предмет культури – свійська тварина; 14) свійська тварина – предмет культури; 15) предмет культури – людина; 16) предмет культури – явище природи; 17) число – Бог [6, с. 273].

Окрім того, Е. Кьонгес-Маранді розрізняє загадки прості, одночленні за будовою (містять одне справжнє посилення, одне помилкове посилення та одну відповідь), складні, багаточленні (будь-який із компонентів є поширеним) і ланцюгові (багаточленними є як образна частина, так і відповідь). Проста загадка складається із п'яти елементів: термін, постійне посилення, прихована зміна посилення, очевидна змінна посилення, а також прихований термін (відповідь). Наприклад, у загадці *Два голуби землю риють (леміш)* явний термін – *голуби*, постійне посилення – *риють*, змінне посилення – *два* в образній частині, одне у відповіді, прихований термін – *леміш*. Складна і ланцюгова загадки – це низка трансформацій простої загадки [6, с. 257-263].

Німецький дослідник Р.Петш у своїх працях розмежовує «справжню» і «несправжню» загадку, виділяючи насамперед описову частину загадки як обов'язкову умову для справжньої загадки, що має або образотворчий характер, або звукове відображення, утворюючи ядро загадки. За Р. Петшем, у загадці можна виділити п'ять основних складників: вступний компонент-обрамлення; компонент ядра, що побічно називає предмет; задуманий предмет, що описує компонент ядра; гальмівний компонент ядра; кінцевий обрамлюваний компонент. Однак не всі вони є обов'язковими для загадки. За Р. Петшем, для визначення загадки досить двох елементів: того, що побічно називає, та того, який описує [11, с. 60-63].

Американський дослідник А. Тейлор вважає, що справжня загадка – це порівняння загадуваного об'єкта з об'єктом, який суттєво від нього відрізняється. А. Тейлор, як і Р. Петш, розрізняє у загадці ядро та обрамлені компоненти. В ядрі він виділяє два основних складники: основний описовий компонент, який має метафоричний характер, і протиставлений йому, який має буквальний характер. Зокрема, в ірландській загадці про картоплю (*З очима, але не бачить*) метафоричний характер має сполучення «з очима», яке може сприйматися тим, хто відгадує, буквально, що ускладнює саму загадку, а буквальний характер має сполучення «не бачить» [13, с. 111-112].

Дослідники Р. Джордж і А. Дандес, визначаючи загадку, подібно до позиції згадуваних нами вище Р. Петша і А. Тейлора зосереджують свою увагу на описовій її частині. На їхню думку, для надання структурного визначення загадці потрібно виділити мінімальну одиницю аналізу, для якої мовознавці теж пропонують термін «описувальний компонент». За Р. Джорджем і А. Дандесом, компонент, який описує, складається із теми і коментаря. Тема – це об'єкт, а коментар – твердження про нього, пов'язане зазвичай із його формою, функцією або дією. Зокрема, автори наводять загадку про сірник (*із головою, але не думає*), що складається із двох описових компонентів: перший – *із головою*, другий – *але не думає* [13, с. 112-113]. Спираючись на це, дослідники дають таке визначення: «Загадка – традиційний словесний вираз, що складається з одного або більше описуваних компонентів, які можуть перебувати в опозиції. Референт має бути розгаданий» [13, с. 113].

Т.А. Грін і У. Дж. Пепічелло визначають загадки як традиційні запитання різних типів (на відміну від алегоричних описів), які передбачають відповідь. На думку дослідників, загадка має питально-відповідну форму і передбачає можливість її розгадування, спираючись на інформацію, що міститься у запитанні. Дослідники відзначають, що розгадка є можливою за умови, якщо той, хто відгадує, зуміє визначити принципи, які лежать у її основі, і зрозуміє розгадку. Інформація, потрібна для розгадки, у свою чергу, визначається залученістю відгадки до конкретної культурної системи. Акт загадування водночас має здійснюватися в межах певної традиції і у певному контексті загадування [15, с. 19].

Цікавою є думка Ч. Скотта, який вважає, що загадку слід визначати як одиницю дискурсу, що складається з обов'язкового пропозиційного слота, заповненого висловлюванням, та обов'язкового слота відповіді, заповненого висловлюванням

[15, с. 4]. Ч. Скотт, звертаючись до семантичного аспекту загадки, концентрується на неповній смисловій відповідності між описом і розгадкою, яку називають «затемненою семантичною відповідністю». Описову частину загадки Ч. Скотт визначає як набір аloseм, що варіюють деяку семантичну рису, представлену у відповіді [11, с. 29].

Не менш цікавою є позиція американського мовознавця Р.Д. Абрахамса, який, звертаючись до загадки, враховує як структурний, так і когнітивний аспекти. Він виділяє чотири основних способи представлення образу у загадці: опозиція, неповний опис, надмірні подробиці в описі, помилковий образ [12, с. 131].

І. Хемнетт зазначає, що загадки є однією із форм двозначності або амбівалентності, вивчати їх слід у світлі соціальних і когнітивних функцій двозначних або амбівалентних висловлювань, понять і дій. У загадці І. Хемнетт бачить поєднання двох взаємно невідповідних множин концептів або правил інтерпретації [14].

Слід також підкреслити, що перелік дослідників, які зосереджують свою увагу на загадці, цим не вичерпується, а беручи до уваги інтерес, який загадка як об'єкт дослідження становить завдяки своїй структурі і культурним символам, що зберігаються в ній, слід зазначити, що цей перелік продовжує поповнюватися.

Висновок. Отже, результати проведеного нами дослідження дозволяють стверджувати, що у мовознавстві дослідження загадки розвивається у різних аспектах. Дослідники відзначають, що її основу становить питальна частина, «загадковий» текст, який автори поділяють на різні складники і виділяють на їхній підставі певні типи загадок. Отримані результати свідчать про те, що структура загадки, на думку більшості дослідників, містить образний і прямий компоненти, хоча існують і загадки, до складу яких входить лише один із них. В основі образного компонента загадки лежить переважно метафора, порівняння або метонімія. Більшість загадок також містять елементи, які ускладнюють їхнє відгадування, класифікація яких становить особливий інтерес. На мовному рівні створенню особливого світу сприяють засоби лексичного, граматичного, фонетичного рівнів. Лексичні одиниці, задіяні у жанрі загадки, представлені лексемами, використаними у кодовому та некодовому значенні. Щодо першого типу лексем зазначимо, що, оскільки вони покликані позначати прихований денотат у відгадці та його властивості, семантика цих лексичних одиниць характеризується певною «вузькістю» [3, с. 108].

Із огляду на праці вітчизняних і закордонних дослідників, присвячені загадці, ми відзначимо, що її слід розглядати у контексті традиційної культури, до якої вона належить. Особливе значення мають дослідження образної семантичної структури загадки, її образного компонента. Окрім того, важливим є опис та аналіз самих умов загадування.

Висновки і пропозиції. Наприкінці ми відзначимо, що найперспективнішим у сучасному мовознавстві є аналіз культурно-когнітивного аспекту дослідження загадки як знака, який зберігає у собі культурну інформацію. Загадка – текст культури, який потрібно досліджувати у контексті певної культури і того пареміологічного дискурсу, частиною якого вона є.

Список літератури:

1. Аристотель. Поэтика. Об искусстве поэзии. Этика. Политика. Риторика. Поэтика. Категории. Минск, 1998. С. 1064-1112.
2. Березовський І. Загадки. Київ : Вид-во АН УРСР, 1962. 511 с.
3. Гаценко І. О. Своєрідність загадки як жанру фольклорного дискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Видво НаУОА, 2018. Вип. 1(69). Ч. 1. С. 107-110.
4. Головачева А.В. К вопросу о прагматике загадки. Исследования в области балто-славянской духовной культуры. Загадка как текст. Москва, 1994. С. 195-213.
5. Журицкий А.Н. Семантическая структура загадки: неметафорические преобразования смысла. Отв. ред. Н.В. Охотина. Москва, 1989. С.26-29.
6. Кёнгэс-Маранда Э. Логика загадок. Пареміологічний збірник. Пословица. Загадка (структура, смысл, текст). Пер. Н. Кузьминой. Москва, 1978. С. 249-282.
7. Ковшова М.Л. Идиома и загадка. Загадочность идиом. *Когнитивные исследования языка. Лингвистические технологии в гуманитарных исследованиях* : сборник научных трудов. 2015. Вып. 23. С. 643-651.
8. Левин Ю.И. Семантическая структура загадки. Пареміологічний збірник. Пословица. Загадка (структура, смысл, текст). Москва, 1978. С. 283-314.
9. Мойсієнко А. Народна загадка у текстово-дискурсивному вимірі. *Українська мова*. 2013. № 3.
10. Рыбникова М. А. Загадки. Москва; Ленинград, 1932. 488 с.
11. Сендерович С. Я. Морфология загадки. Москва, 2008. 208 с.
12. Abrahams R. D., Dundes A. Riddles. *Folklore and Folklife: The Introduction*. University of Chicago Press, 1972. P. 129-144.
13. Georges R. A., Dundes A. Toward a Structural Definition of the Riddle. *The Journal of American Folklore*. 1963. Vol. 76, No 300. P. 111-118.
14. Taylor A. English Riddles from Oral Tradition. Berkley. Los Angeles, 1951. P. 123-126.
15. Green T.A, Pepicello W.J. The Folk Riddle: A Redefinition of Terms. *Western Folklore*. 1979. Vol. 38, No 1. P. 3-20.

Hatsenko I. O. MYSTERY AS A TYPE OF TEXT

The article is devoted to the riddle as a type of text. The mystery is found in almost all cultural traditions. It occupies an important place in the culture of the people to which it belongs, acting as a reflection of the picture of the world of this people, as well as promoting the integrative and informational function of culture. The origin of the mystery is associated with ancient rituals, ceremonies and mythological beliefs. The riddle can also be found in sacred texts, prophecies, fairy tales, songs. The article reveals the specifics of the genre, its relationship with other folk genres, analyzes the nature of the language genre of the riddle as a component of discourse, considers the features of the language genre of the riddle in different types of discourse. The pragmatic potential of riddles is analyzed, hierarchical properties of the text are described. Particular attention is paid to the transformation of the genre of folk riddle. The article emphasizes that this language genre is fundamentally dialogical, it exists as a fixed linguistic act in which both the addressee and the addressee are actually present. It has been proven that the text of the riddle has the oldest connections in the verbal coding of the surrounding world, which is manifested in the presence of nuclear relations that are repeated from text to text. It is emphasized that, acting as a genre that requires from the addressee a certain knowledge of the traditional picture of the world, it demonstrates its genre picture, which is presented by certain features of its text. The study is quite indicative in terms of considering the features of syntactic constructions of folk riddles. The brief analysis opens the possibility of further consideration of the issue, because the linguistic aspect of the study of folk mysteries requires further study. The main conclusions of the study are that in Ukrainian folk riddles to achieve conciseness and conciseness of thought, image of the object or phenomenon being conceived, one-syllable syntactic constructions are widely used. The purpose of which is most often interrogative or narrative sentences. There are also puzzles with a complex syntactic structure. The article proves that, on the one hand, the text of the riddle, like all folklore genres, is an open structure, on the other hand, it has all the features of a "preserved" text (rhythm, rhyme, etc.).

Key words: riddle, speech genre, discourse, speech act, communication, addressee, addressee.